

semnificative între rezultatele studenților de la anul I, II și III, cu valori mai mari pentru studenții din anul I și II. Analiza statistică ne-a permis identificarea diferențelor, după testul U Mann Whitney, între rezultatele dintre studenții de la Psihologie și Asistență Socială, cu rezultate mai mari pentru studenții de la specialitatea Psihologie.

Rezultatele statistice obținute cu privire la inteligența emoțională ne vorbesc despre manifestarea inteligenței emoționale astfel: 17% (13) din totalul eșantionului au obținut un nivel scăzut al inteligenței emoționale, 49% (36) de studenți au obținut un nivel mediu al inteligenței emoționale, iar 34% (25) din totalul eșantionului au obținut un nivel înalt al inteligenței emoționale. Aceste persoane se caracterizează printr-un grad înalt al stăpanirii de sine, motivație bună, empatie ridicată, gândire liberă, tact și diplomație, sociabilitate.

În urma totalizării rezultatelor obținute la testul Chestionarul Stilul de Comunicare (s. Marcus), am obținut următoarele date statistice: 62% (46) au un stil asertiv de comunicare, 26% (19) – stil de comunicare non-asertiv, la stilul de comunicare agresiv 1%, stil manipulator de comunicare - 11% (8). Evaluând rezultatele expuse mai sus, putem concluziona că stilul de comunicare predominant, atât pe anii de studiu, cât și pe întreg eșantionul, este cel asertiv.

BIBLIOGRAFIE

1. BOHART, A.C.; GREENBERG, L. *Empatia în psihoterapie*. București: Trei, 2011.
2. COȘNIER, J. *Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor*. Iași: Polirom, 2007.
3. GÂRLAȘU, D.O. *Empatia în psihoterapie*. București: Victor, 2004.
4. GHEORGHINESCU, R. *Anotimpurile empatiei*. București: Atos, 2001. 224 p.
5. GOLEMAN D. *Creierul și inteligența emoțională. Noi perspective*. București: Curtea Veche, 2016.
6. MARCUS, S. *Empatie și personalitate*. București: Atos, 1997.

RELAȚIA DINTRE EMPATIE ȘI COMUNICARE LA PREADOLESCENȚI

*Pîslari Stela, dr., lector, UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Godea Cornelia, licențiată în științe ale educației*

CZU: 159.923.2-053.5

CZU: 159.9.072

Abstract

This article aims at the experiment of manifestation of empathy, empathic abilities in preadolescence and the relationship between empathy and communication in preadolescents. It describes the purpose, the sample, the research methodology, the phenomenon of empathy depending on gender and the age of preadolescents. The relationship between empathy and communication in preadolescents in gender addiction and the class in which preadolescents learn.

Key-words: preadolescents, empathy, empathic capacities, communication, gender.

Relația dintre comunicare și empatie relevă faptul că comunicarea empatică este considerată drept calitate importantă de comunicare a persoanei, care permite crearea unei atmosfere deschise, de sinceritate, de apropiere, în cadrul căreia relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească împiedică deschiderea și implicarea empatică.

În prezent, empatia ocupă un loc însemnat în preocupările psihologilor din întreaga lume și anume în așa domenii ca psihologia clinică, psihologia socială, psihologia militară și chiar în psihologia pedagogică. Există numeroase studii privind acest fenomen deoarece empatia este

unul dintre cei mai importanți factori de succes în activitățile care necesită o înțelegere subtilă a partenerului de comunicare, capacitatea de a simți starea de spirit a altei persoane, capacitatea de a te plasa în locul acesteia în cele mai dificile situații. Toate procesele de grup presupun, într-o mare măsură, abilități empatice. Înțelegerea empatică și comunicarea ei, adică verbalizarea acestei înțelegeri, reprezintă unul din cele mai eficiente și mai durabile instrumente epistemice pentru dezamorsarea conflictelor interpersonale și interculturale. Psihologii români au o contribuție aparte în studiul unui aspect special al empatiei, acordând atenția necesară caracteristicilor instrumental-operaționale, valențelor aptitudinale ale acestui fenomen psihic, reprezentând din acest punct de vedere un pionierat. „S. Marcus mai accentuează faptul că: punctul nodal al conceptului de empatie îl reprezintă conduita retrăirii stărilor, gândurilor, acțiunilor celuilalt, de către propria persoană prin intermediul unui proces de transpunere substitutivă în psihologia partenerului” [3, p. 10].

„Empatia ca fenomen psihic complex își pune amprenta pe parcursul întregii vieți a omului, pe comportamentul său, fără de care ar fi dificil de explicat relația persoanei cu cei din jur, comunicarea interpersonală, înțelegerea celorlalți și construirea propriei strategii de acțiune în societate. Empatia se constituie și se organizează ontogenetic, ca trăsătură comună de personalitate, putând căpăta, de la caz la caz, valențe de tip aptitudinal” [3, p. 9].

„Vârsta preadolescentă este considerată o vârstă între copilărie și maturitate, o treaptă intermediară între copilărie și viața adultă care decurge pentru fiecare diferit, dar care pentru toți reprezintă aceleași rezultate, obținerea maturității. Se schimbă locul preadolescentului în familie, la școală, în societate. Preadolescența se caracterizează prin începutul maturizării biologice și psihosociale a personalității, precum și creșterea autonomiei față de familie și de școală. Procesul de maturizare este centrat pe identificarea resurselor personale, pe dezvoltarea identității și a independenței proprii, începând cu detașarea treptată și de tutela parentală” [1, p. 205].

Interesul pentru studierea problemei empatiei, și în special empatiei preadolescenților, predominant pe parcursul multor decenii, a acordat o importanță deosebită acestui mecanism în dezvoltarea personalității și simțurilor morale ale omului, în comunicare. Dezvoltarea empatiei este importantă mai ales în timpul preadolescenței, atunci când la preadolescenți se dezvoltă intensiv valorile morale, noile perspective asupra vieții și asupra relațiilor dintre oameni.

Comunicarea de tip empatic se axează preponderent pe implicarea în cadrul intern de referință al partenerului, ca model de empatizat perceput nemijlocit, dar se poate manifesta și indirect față de un model de empatizat evocat sau imaginat, ca în relația comunicațională dintre creatorul și receptorul artei, și poate declanșa o anume contagiune emoțională, un act de influență pozitivă socială, armonii și toleranțe caracteristice contactelor interpersonale benefice și eficiente. Pentru a asista la fenomenul empatic, înțelegerea față de celălalt trebuie comunicată acestuia, pas, de multe ori, dificil de realizat datorită neînțelegerilor cu privire la ce înseamnă empatia în relație cu propriile nevoi. Empatia presupune înțelegerea celuilalt, cu emoțiile și modul de gândire și acțiune, a contextului; aceasta nu înseamnă însă, a fi și de acord cu acestea, ci, pur și simplu, că-ți înțeleg punctul de vedere.

Comunicarea empatică vizează transmiterea cât mai autentică a înțelegerii situației, nu a încurajării acelui comportament. „Unul dintre principiile de bază ale comunicării empatice, descris de S. R. Covey, în lucrarea „Eficiența în 7 trepte”, susține că este de a-l înțelege pe celălalt înainte de a ne face noi înșine înțeleși, este acel mod de a asculta cu intenția de a înțelege „harta” celuilalt, modul său de a vedea realitatea, valorile și atitudinea sa, felul în care se simte în

legătură cu lucrurile asupra cărora comunică. Pe de altă parte, din partea receptorului poate apărea o interpretare greșită, bazată pe așteptare faptului că, înțelegându-mă, atunci mă ajuți și treci cu vederea. În acest caz nu mai putem vorbi de empatie, ci de simpatie, tradusă în nevoia de a acționa” [4, p. 20].

„O. Lerbinger și A.J. Sullivan discută trei aspecte ale comunicării: informația, influența și efectul care se completează cu un al patrulea: empatia. Este partea integrantă a comunicării deoarece reprezintă o verigă între starea, gândirea emițătorului și receptorului. Empatia este abilitatea de a înțelege starea de simțire a unei alte persoane în mod implicit: Eu văd ce simți. Valoarea empatiei este mai clar privită atunci când este exprimată natura relației dintre doi oameni. Cuvintele spuse dobândesc înțeles deplin numai când sunt privite ca relația dintre oameni aflați într-un proces de comunicare și aceste cuvinte pot fi privite nu numai în termenii conținutului lor logic, dar, de asemenea, ai calității lor emoționale [5].

Scopul cercetării este analiza și determinarea nivelului de manifestare a empatiei la preadolescenți, determinarea relației dintre empatie și comunicare la preadolescenți în dependență de gen și vârstă.

Cercetarea experimentală a fost realizată într-un liceu din raionul Ungheni. Eșantionul de cercetare a fost constituit din 90 de subiecți (45 de fete și 45 de băieți), cu vârsta cuprinsă între 10 și 15 ani, din clasele a V-a, a VII-a și a IX-a.

Ipotezele înaintate spre cercetare sunt: Există diferențe în manifestarea empatiei în dependență de genul și vârsta preadolescenților; Există o legătură între nivelul empatiei și comunicarea la preadolescenți.

Pentru identificarea tendințelor empatice și a capacităților empatice, am aplicat Chestionarul „Studierea nivelului tendinței empatice” de I.M. Iusupov și Testul „Diagnosticarea nivelului capacității empatice. (V.V. Boico), pentru identificarea relației dintre empatie și comunicare, am utilizat „Testul nivel general de comunicativitate”, după Reahovschii V.F.

Rezultatele obținute cu privire la nivelul de manifestare a tendințelor empatice la preadolescenții din lotul experimental sunt prezentate în figura 1.

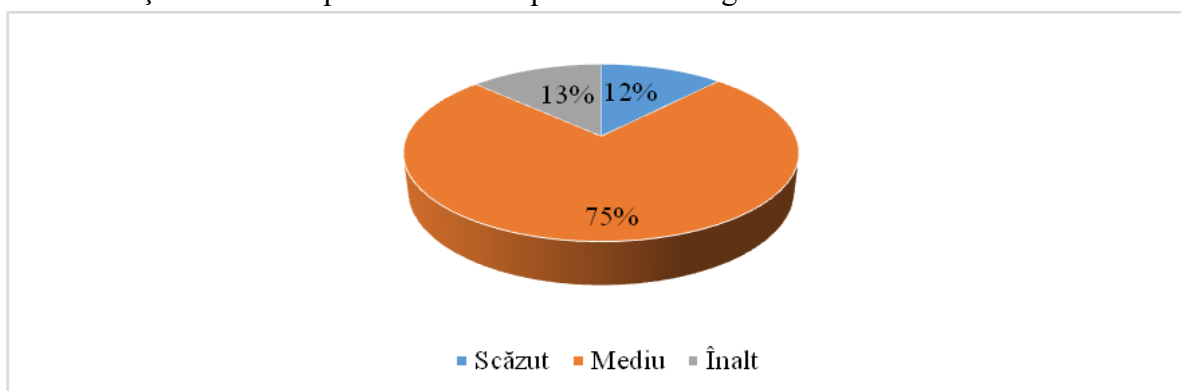

Fig. 1. Distribuția datelor privind tendințele empatice la preadolescenți

Analizând datele prezentate în figura 1, observăm următoarea distribuție a datelor: 12% (11) din preadolescenți au nivel scăzut al tendințelor empatice. Preadolescenții cu nivel scăzut al tendințelor empatice în relațiile interpersonale sunt predispuși să judece prin fapte nu prin impresii personale. Cei din jurul lor nu pot să spună că sunt persoane „dure”, dar, în același timp, nu sunt persoane din cele sensibile. Au un control bun emoțional. Le vine greu să prezică desfășurarea relațiilor dintre oameni, de aceea se întâmplă ca acțiunile lor să pară neașteptate. Nu au descătușări emoționale, de aceea încercă la deplina percepție a oamenilor.

75% (67) din preadolescenți au nivel mediu al tendințelor empatice. Preadolescenții cu nivel mediu al tendințelor empatice sunt sensibili la nevoile și problemele altora, predispuși de a ierta multe. Cei din jur le prețuiesc sinceritatea. Se străduie să evite conflictele și să ajungă la soluții de compromis. Ușor primesc critica în adresa lor. În evaluarea evenimentelor au încredere în propriile simțuri și intuiție decât în concluziile analitice. Permanent au nevoie de acceptare socială pentru a acționa. Din toate calitățile enumerate nu sunt atenți la munca precisă și minuțioasă. Nu trebuie un mare efort pentru ai dezechilibra emoțional.

13% (12) dintre preadolescenți au nivel înalt al tendințelor empatice. Preadolescenții cu nivel înalt al tendințelor empatice au o dezvoltare empatică extremă. În comunicare fin acționează la dispoziția interlocutorului, înainte chiar de a spune vreun cuvânt. Se simt rău în prezenta persoanelor complicate. Deseori se simt vinovați, persistă o frică de a nu incomoda, nu doar prin cuvinte dar chiar și prin priviri să nu deranjeze. În același timp singuri sunt foarte vulnerabili. Pot suferi când vede un animal schilodit. Când sunt în rea dispoziție, au nevoie de un sprijin emoțional. Sunt emoționali sensibili, găsesc foarte repede relații noi și găsesc limbă comună cu oricine.

În continuare am studiat rezultatele privind tendințele empatice la preadolescenți în dependență de gen.

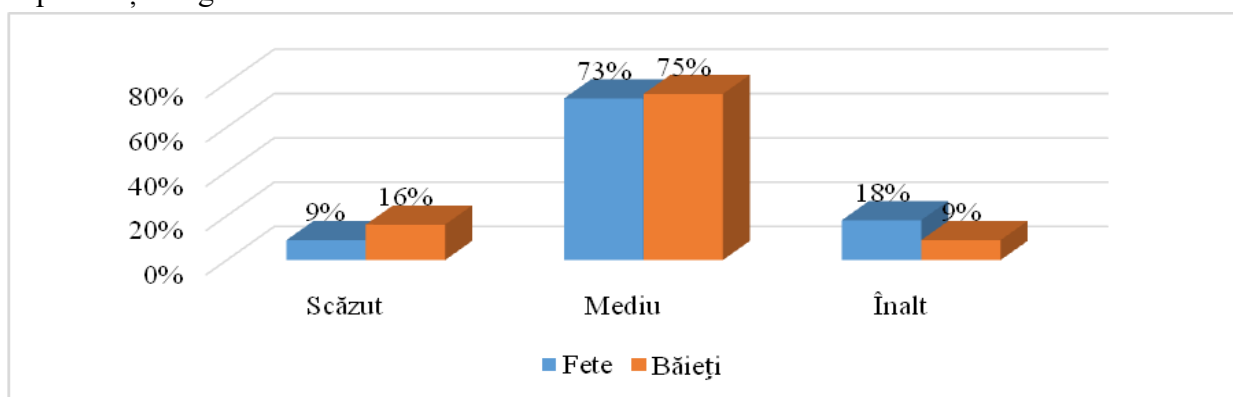

Fig. 2. Rezultatele privind tendințele empatice în dependență de gen

În urma prezentării rezultatelor din figura 2, se constată că: fetele au obținut 9% (4) cu nivel scăzut al tendințelor empatice, 73% (33) – cu nivel mediu al tendințelor empatice și 18% (8) - cu nivel înalt al tendințelor empatice.

Băieții au înregistrat 16% (7) cu nivel scăzut al tendințelor empatice, 75% (34) – cu nivel mediu al tendințelor empatice și 9% (4) - cu nivel înalt al tendințelor empatice.

Pentru a determina dacă există diferențe statistice semnificative pentru tendințele empatice în dependență de gen, am aplicat testul U Mann Whitney. Analiza statistică ne-a permis să identificăm diferențe statistice semnificative între rezultatele fetelor și băieților, unde $U = 33$ $p \leq 0,05$, cu rezultate mai mari pentru fete. Preadolescentele sunt mai sensibile la emoțiile și problemele altora, mai loiale.

În continuare am studiat rezultatele privind tendințele empatice la preadolescenți în dependență de clasă.

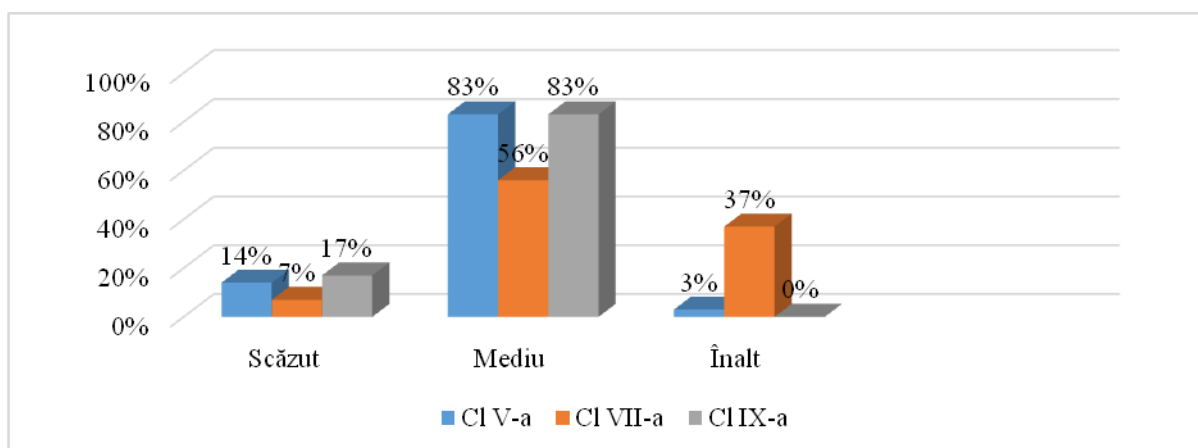

Fig. 3. Rezultatele privind tendințele empatice în dependență de clasă

În urma prezentării rezultatelor din figura 3, s-a stabilit că în clasa a V-a: 14% (4) sunt cu nivelul scăzut al tendințelor empatice, 83% (25) – cu nivel mediu al tendințelor empatice, 3% (1) – cu nivel înalt al tendințelor empatice. În clasa a VII-a se înmatriculează 7% (2) cu nivel scăzut al tendințelor empatice, 56% (17) – cu nivel mediu al tendințelor empatice, 37% (11) – cu nivel înalt al tendințelor empatice. Pe când, în clasa a IX-a se înscrie 17% (5) cu nivel scăzut al tendințelor empatice, 83% (25) – cu nivel mediu al tendințelor empatice, 0% (0) – cu nivel înalt al tendințelor empatice.

Diferențe statistic semnificative, conform testului U Mann – Whitney, atestăm între rezultatele preadolescenților din clasa a V-a și preadolescenții din clasa a VII-a, unde $U = 205,5$, $p \leq 0,05$, cu rezultate mai mari pentru preadolescenții din clasa a V-a.

Analiza statistică ne permite să constatăm diferențe statistic semnificative, conform testului U Mann - Whitney, între rezultatele preadolescenților din clasa a V-a și preadolescenții din clasa a IX-a, unde $U = 201,5$, $p \leq 0,05$, cu rezultate mai mari pentru preadolescenții din clasa a V-a.

S-au înregistrat diferențe statistic semnificative, conform testului U Mann - Whitney, între rezultatele preadolescenților din clasa a VII-a și preadolescenții din clasa a IX-a, unde $U = 131$, $p \leq 0,05$, cu rezultate mai mari pentru preadolescenții din clasa a VII-a.

Următorul pas în cercetare pentru studierea capacităților empatice: am folosit ca instrument Testul „Diagnosticarea nivelului capacității empatice” (V.V. Boico).

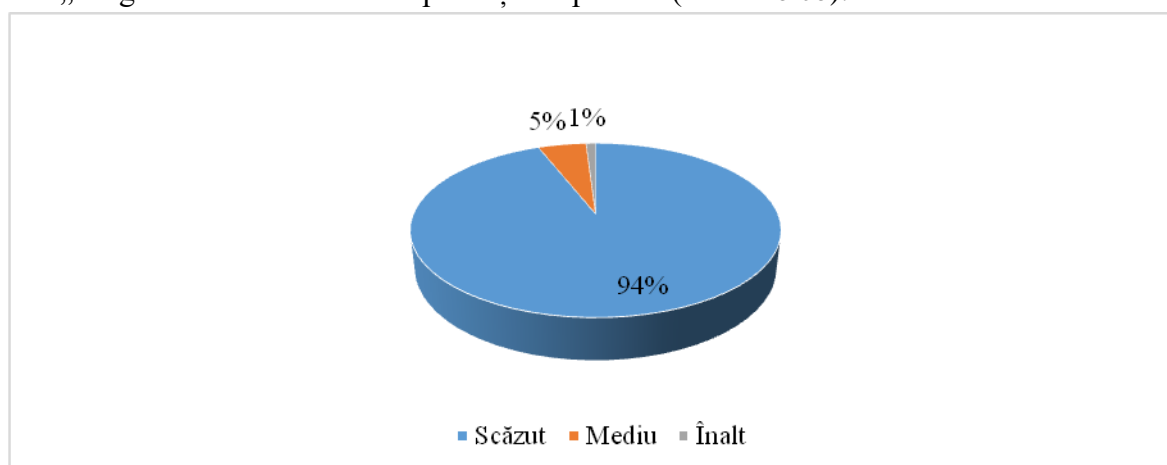

Fig. 4. Distribuția datelor privind nivelul capacităților empatice la preadolescenți

Rezultatele din figura 4 iau următoarea distribuție: 94% din adolescenți prezintă un nivel scăzut al capacităților empatice; 5% (4) – au un nivel mediu al capacităților empatice. Din numărul total de preadolescenți, doar 1% (1) din preadolescenți atestă un nivel înalt al capacităților empatice.

Preadolescenții cu nivel scăzut al capacităților empatice se caracterizează prin neatenție la străirile emoționale ale celor din jur, nu își împartășesc emoțiile și sunt înțeleși mai greu de cei apropiați, manifestă bunăvoință și compasiune foarte rar.

Caracteristic pentru preadolescenții cu nivel mediu al capacităților empatice este că aceștia sunt mai sensibili la nevoile altora, sunt predispuși de a ierta, de a-și exprima și împărtăși emoțiile; își găsesc repede prieteni și limbaj comun cu aceștia, se străduie să evite conflictele și sunt capabili să găsească soluții de compromis, însă uneori pot întâmpina greutăți în depistarea anumitor emoții trăite de ceilalți și nu manifestă empatie în toate cazurile.

Preadolescenții cu nivel înalt al empatiei: se pot identifica cu ușurință emoțiile celorlalți, inclusiv emoțiile latente, care nu sunt exprimate, posedă capacitatea de a-și imagina foarte exact cum trebuie să se simtă o anumită persoană chiar dacă ei nu au trecut niciodată printr-o situație asemănătoare cu cea a persoanei respective. Ei sunt afectuoși, altruști, generoși, cu un comportament prosocial bine dezvoltat.

În continuare am corelat rezultatele la empatie din *Chestionarul de studiere a nivelului tendințelor empatice* cu rezultatele obținute la *Metodica diagnosticării nivelului capacităților empatice*, după Bravais-Pearson. Astfel, am obținut ($r=0,617$, $p=0,001$), ceea ce înseamnă că la preadolescenții ce obțin un scor ridicat la tendințele empatice se înregistrează și o tendință de creștere a nivelului capacităților empatice.

În continuare am studiat rezultatele privind nivelul capacităților empatice la preadolescenți în dependență de gen.

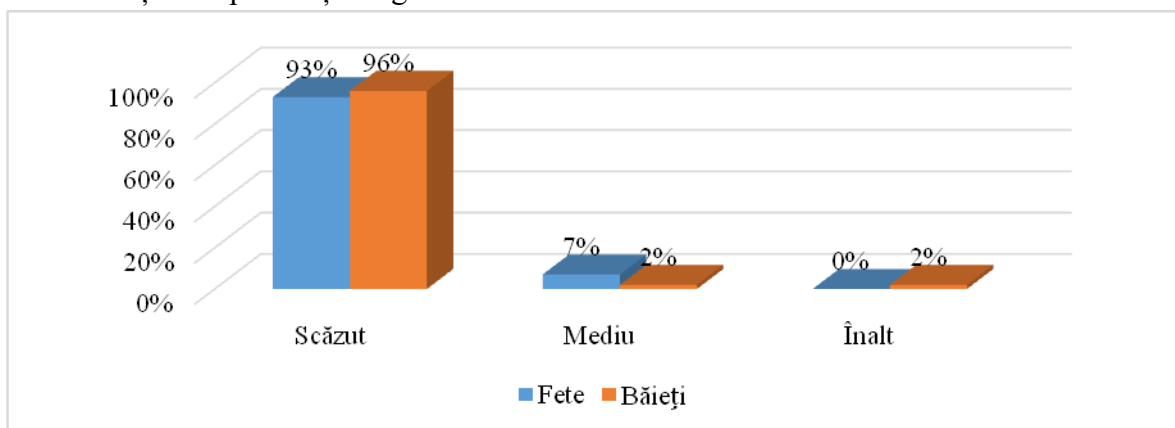

Fig. 5. Rezultatele privind nivelul capacităților empatice în dependență de gen

În urma prezentării rezultatelor din figura 5, observăm că: preadolescentele prezintă 93% (42) nivel scăzut al capacităților empatice, 7% (3) atestă nivel mediu al capacităților empatice.

Rezultatele băieților s-au repartizat în felul următor: 96% (43) din băieți au nivel scăzut al capacităților empatice, 2% (1) manifestă nivel mediu al capacităților empatice și 2% (1) din băieți manifestă nivel înalt al capacităților empatice.

În continuare am studiat rezultatele privind nivelul capacităților empatice la preadolescenți în dependență de clasă.

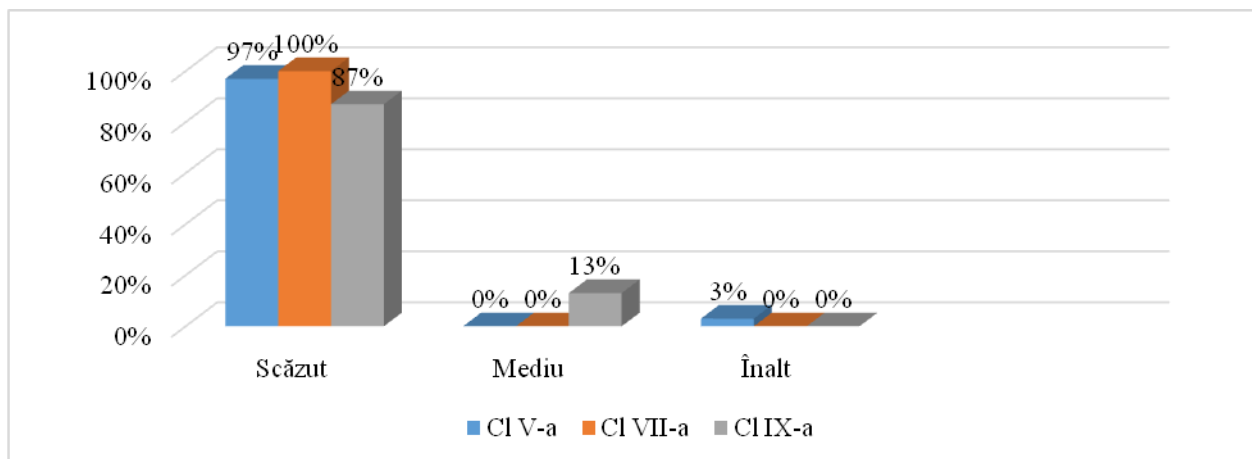

Fig. 6. Rezultatele privind nivelul capacităților empaticе în dependență de clasă

Vizualizând datele din figura 6, constatăm că preadolescenții din clasa a V-a atestă: 97% (29) din preadolescenți - nivel scăzut al capacităților empaticе și 3% (1) din preadolescenții din clasa a V-a - nivel înalt al capacităților empaticе.

Analizând rezultatele preadolescenților din clasa a VII-a, observăm că: 100% (30) din preadolescenți au nivel scăzut al capacităților empaticе, nici un preadolescent din clasa a VII-a nu a înregistrat cote la nivel mediu și înalt al capacităților empaticе.

Preadolescenții din clasa a IX-a se caracterizează prin: 87% (26) din preadolescenți manifestă nivel scăzut al capacităților empaticе, 13% (4) din preadolescenți au nivel mediu al capacităților empaticе.

Prin aplicarea testului Diagnosticarea nivelului capacităților empaticе (V.V Boico), am cercetat componentele capacităților empaticе: canalul rațional, canalul emoțional, canalul intuitiv, canalul obiectiv de dezvoltare a empatiei, capacitatea penetrată în empatie, canalul de identificare a empatiei.

Rezultatele pentru canalul rațional, canalul emoțional, canalul intuitiv, canalul obiectiv de dezvoltare a empatiei, capacitatea penetrată în empatie, canalul de identificare a empatiei la preadolescenți sunt remarcate în figura 2.7.

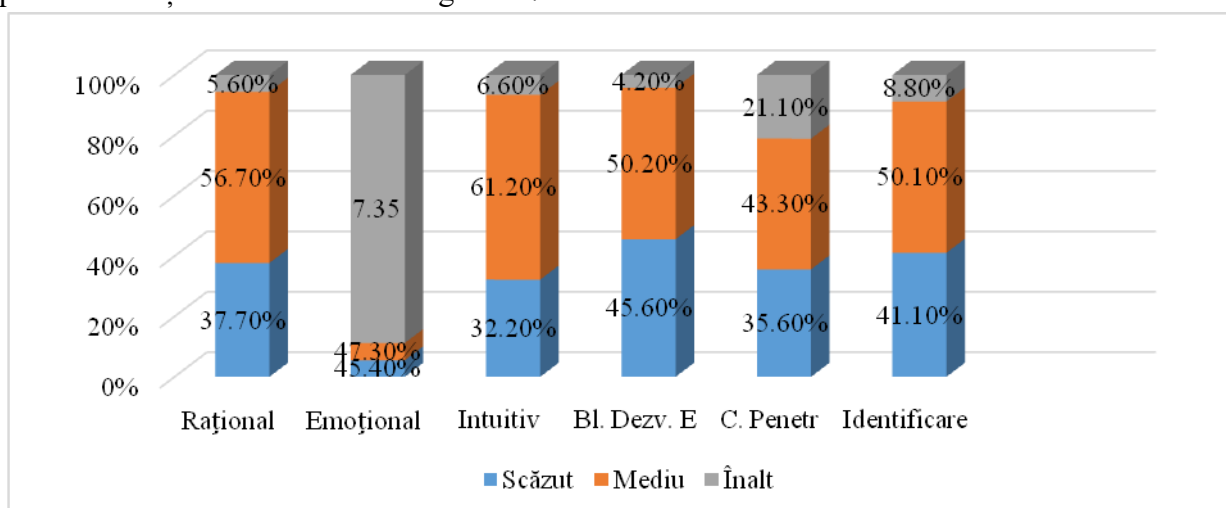

Fig. 7. Rezultatele privind capacitățile empaticе după componentele empatiei

Pentru canalul rațional al empatiei, ce se autodefiniște prin orientarea atenției, percepției și gândirii persoanei spre înțelegerea esenței oricărei altei persoane, asupra stării, problemelor și comportamentului său, este un interes spontan față de altă persoană, care deschide „ușa” spre

reflectarea emoțională și intuitivă a partenerului, se prezintă următoarele rezultate: 37,7% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 56,7% din ei au nivel mediu, iar 5,6% din preadolescenți au un nivel înalt;

La canalul emoțional al empatiei, ce stabilește capacitatea persoanei empatice de a intra în rezonanță emoțională cu persoanele din jur – de co-retrăire, co-participare, sensibilitatea emoțională devine mijloc de intrare în câmpul energetic al partenerului. Înțelegerea lumii interne a altei persoane, prognozarea comportamentului și influențarea efectivă a acesteia este posibilă doar în cazul în care are loc „potrivirea” energetică la partener, se arată următoarele rezultate: 5,4 % au un nivel redus; 47,3 % au nivel mediu iar 7,3% din preadolescenți au obținut un nivel înalt al canalului emoțional al empatiei.

Constatăm ca canalul intuitiv al empatiei, ce înfățișează capacitatea de a prognoza comportamentul partenerilor, de a acționa în condiții de deficit a informației primare despre ei, fiind bazat pe experiența stocată în inconștient, la nivel de intuiție se închid sau se generalizează diferite cunoștințe despre parteneri, se atestă următoarele rezultate: 32,2% din preadolescenți au un nivel redus; 61,2% au nivel mediu, iar 6,6% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei.

Pentru obiectivele ce contribuie la dezvoltarea empatiei, unde eficacitatea empatiei scade, dacă persoana se străduie să evite contactele personale, consideră nepotrivită manifestarea curiozității față de o altă persoană, se convinge pe sine că trebuie să păstreze calmul față de retrăirile și problemele persoanelor din anturaj, unde astfel de viziuni limitează brusc spectrul sensibilității emoționale și percepției empatice, se arată următoarele rezultate: 45,6% – nivel redus, cu nivelul mediu, au obținut – 50,2%, iar nivelul înalt – 4,2% din preadolescenți.

Pentru capacitatea penetrantă în empatie, care e considerată drept calitate importantă de comunicare a persoanei, care permite crearea atmosferei deschise, de sinceritate, de apropiere, unde relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească, suspectă împiedică deschiderea și implicarea empatică, se prezintă următoarele rezultate: 35,6% au nivel redus; 43,3% din preadolescenți au un nivel mediu, iar 21,1% au un nivel înalt al capacității penetrante în empatie.

La identificarea, este o condiție importantă pentru o empatie de succes, care este capacitatea de a înțelege o altă persoană pe baza co-retrăirii, postării în locul partenerului, la baza identificării stând ușurința, capacitatea de imitare, mobilitatea și flexibilitatea emoțională, se atestă următoarele rezultate: 41,1 % au un nivel redus, 50,1% au un nivel mediu, iar 8,8 % au un nivel înalt al capacităților de a înțelege o altă persoană.

Tabelul 1. Corelațiile dintre tendințele empatice, capacitățile empatice și componentele empatiei (corelația Bravais-Pearson)

Nr.	Variabile	Coefficientul de corelație	Pragul de semnificație
1	Tendințe empatice/Canalul emoțional	$r = 0,173$	$p \leq 0,05$
2	Tendințe empatice/Canalul identificare	$r = 0,116$	$p \leq 0,05$
3	Canalul rațional/ Canalul emoțional	$r = 0,786$	$p \leq 0,05$
4	Canalul emoțional/Canalul intuitiv	$r = 0,255$	$p \leq 0,05$
5	Canalul emoțional/Comun. empatică	$r = 0,148$	$p \leq 0,05$

Conform rezultatelor din tabelul 1, se denotă 5 corelații.

Se confirmă corelația între tendințele empatică și canalul emoțional cu rezultatul ($r=0,173, p\leq 0,05$). Astfel preadolescenții cu un punctaj înalt la canalului emoțional al empatiei obțin un scor înalt și la tendințele empatică. Preadolescenții cu un nivel înalt al tendințelor empatică se caracterizează prin calmitate și stabilitate emoțională.

Se confirmă corelația între tendințele empatică și canalul identificare cu rezultatul ($r=0,116, p\leq 0,05$). Preadolescenții cu un punctaj înalt al canalului de identificare al empatiei obțin un scor înalt și la tendințele empatică. Preadolescenții cu un nivel înalt al tendințelor empatică se caracterizează prin trăsături de caracter pozitive, sunt calmi, plăcuți și sinceri în comunicare.

Se confirmă corelația între canalul rațional și canalul emoțional cu rezultatul ($r=0,786, p\leq 0,05$). Astfel, preadolescenții cu un punctaj înalt la canalului emoțional al empatiei obțin un scor înalt și la canalul rațional. Preadolescenții cu nivel înalt al canalului de rațional a empatiei se caracterizează prin percepție și au o orientare a atenției foarte bună.

Se confirmă corelația între canalul emoțional și canalul intuitiv cu rezultatul ($r=0,255, p\leq 0,05$). Astfel, preadolescenții cu un punctaj înalt la canalului intuitiv al empatiei obțin un scor înalt și la canalul emoțional. Preadolescenții cu nivel înalt al canalului emoțional al empatiei se caracterizează prin depistarea cu ușurință a comportamentului partenerilor.

Se confirmă corelația între canalul emoțional și comunicarea empatică cu rezultatul ($r=0,148, p\leq 0,05$). Astfel, preadolescenții cu un punctaj înalt la comunicare empatică al empatiei obțin un scor înalt și la canalul emoțional. Preadolescenții cu nivel înalt al canalului emoțional al empatiei se caracterizează prin acționarea în condiții de deficit a informației primare despre ei.

Următorul pas constă în prezentarea rezultatelor pentru canalele empatiei la preadolescenți în funcție de gen și clasă.

Tabelul 2. Datele pentru componentele empatiei la preadolescenți în funcție de gen și clasă

Componentele empatiei		Canalul rațional		Canalul emoțional		Canalul intuitiv		Canalul obiectiv de dezvoltare a emp.		Capacitatea penetrantă în empatie		Canalul de identificare a empatiei		
		Fr. %	Nr.	Fr. %	Nr.	Fr. %	Nr.	Fr. %	Nr.	Fr. %	Nr.	Fr. %	Nr.	
Gen	F	S	53,4	24	42,3	19	40,1	19	51,1	23	40,3	18	35,2	16
		M	44,4	10	53,3	24	53,2	24	46,7	21	40,4	18	58,1	26
		Î	2,2	1	4,4	2	6,7	3	2,2	1	19,3	9	6,7	3
	B	S	22,3	10	48,9	22	24,4	11	40,1	18	31,1	14	46,6	21
		M	64,4	29	42,2	19	68,9	31	53,3	24	46,7	21	46,7	21
		Î	13,3	6	8,9	4	6,7	3	6,6	3	22,2	10	6,7	3
Clasă	5	S	56,5	7	33,3	10	23,3	7	30,5	9	50,1	15	56,7	17
		M	33,3	10	56,6	17	64,3	19	69,5	21	36,7	11	36,7	11
		Î	10,2	3	10,2	3	12,4	3	0	0	13,2	4	6,6	2
	7	S	56,2	17	43,3	13	35,3	10	43,3	13	16,6	5	50,3	15
		M	43,8	13	46,5	14	61,1	18	50,2	15	53,3	16	30,2	12
		Î	0	0	10,2	3	3,6	1	6,5	2	30,1	9	10,5	3
	9	S	0	0	55,4	18	36,6	11	60,3	19	39,5	12	16,6	5
		M	100	30	40,1	12	56,6	17	27,4	9	39,9	12	73,3	22
		Î	0	0	4,5	2	6,8	2	12,3	2	21,1	6	10,1	3

Pentru canalul rațional al empatiei, ce se autodefinește prin „ușa” spre reflectarea emoțională și intuitivă a partenerului, se prezintă următoarele rezultate: Fete 53,4% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 44,4% din acestea au nivel mediu, iar 2,2% din preadolescente au un nivel înalt, pe când la băieți – 22,3% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 64,4% din ei au nivel mediu, iar 13,3% din preadolescenți au un nivel înalt.

Constatăm că canalul emoțional al empatiei este înțelegerea lumii interne a altei persoane, prognozarea comportamentului și influențarea efectivă a acesteia este posibilă doar în cazul în care are loc „potrivirea” energetică la partener. Se arată următoarele rezultate: fetele acumulează 42,2 % cu un nivel redus; 53,3 % – cu un nivel mediu, iar 4,4% din preadolescente au obținut un nivel înalt al canalului emoțional al empatiei, iar băieții – 48,9% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 42,2% din ei au nivel mediu, iar 8,9% din preadolescenți au un nivel înalt.

Canalul intuitiv al empatiei, ce înfățișează capacitatea de a prognoza comportamentul partenerilor, de a acționa în condiții de deficit a informației primare despre ei, fiind bazat pe experiența stocată în inconștient: pentru fete – 40,1% din preadolescente au un nivel redus; 53,2% au nivel mediu, iar 6,7% din preadolescente au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei, băieții – 24,4% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 68,9% din ei au nivel mediu, iar 6,7% din preadolescenți au un nivel înalt.

Drept obiective ce contribuie la dezvoltarea empatiei, unde eficacitatea empatiei scade, dacă persoana se străduie să evite contactele personale, se convinge pe sine că trebuie să păstreze calmul față de retrăirile și problemele persoanelor din anturaj, unde astfel de viziuni limitează brusc spectrul sensibilității emoționale și percepției empatică, se arată următoarele rezultate: pentru fete – 51,1% au nivelul redus, cu nivelul mediu - 46,7%, iar nivelul înalt – 2,2% din preadolescente, pe când băieții – 40,1% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 53,3% din ei au nivel mediu, iar 6,6% din preadolescenți au un nivel înalt.

Spre capacitatea penetrantă în empatie, care e considerată drept calitate importantă de apropiere, unde relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească, suspectă împiedică deschiderea și implicarea empatică, se prezintă următoarele rezultate: pentru fete - 40,3% au nivel redus; 40,4% din preadolescente au un nivel mediu, iar 19,3% au un nivel înalt al capacității penetrante în empatie, băieții – 31,1% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 46,7% din ei au nivel mediu, iar 22,2% din preadolescenți au un nivel înalt.

La identificarea, este o condiție importantă pentru o empatie de succes, care este capacitatea de a înțelege o altă persoană pe baza co-retrăirii, postării în locul partenerului, la baza identificării stând ușurința, capacitatea de imitare, mobilitatea și flexibilitatea emoțională, se atestă următoarele rezultate: pentru fete – 35,2% au un nivel redus, 58,1% au un nivel mediu, iar 6,7% au un nivel înalt al capacităților de a înțelege o altă persoană, iar băieții – 46,6% au un nivel redus al canalului rațional al empatiei; 46,7% din ei au un nivel mediu, iar 6,7% din preadolescenți au un nivel înalt.

Rezultatele canalului rațional al empatiei, ce se autodefinește prin înțelegerea esenței oricărei altei persoane, asupra stării, problemelor și comportamentului său, este un interes spontan față de altă persoană, sunt: pentru clasa a V-a – se atribuie 56,5% cu nivel redus al canalului rațional al empatiei; 33,3% din ei au nivel mediu, iar 10,2% din preadolescenți au un nivel înalt.

La clasa a VII-a este caracteristic: 56,2% au nivel redus al canalului rațional al empatiei; 43,8% din ei au nivel mediu, iar la clasa a IX-a se atribuie : 100% au nivel mediu.

În ceea ce privește canalul emoțional al empatiei ce stabilește înțelegerea lumii interne a altei persoane, prognozarea comportamentului și influențarea efectivă a acesteia este posibilă doar în cazul în care are loc „potrivirea” energetică la partener, se arată următoarele rezultate: pentru clasa a V-a – 33,3 % au un nivel redus; 56,5 % au nivel mediu, iar 10,2% din preadolescenți au obținut un nivel înalt al canalului emoțional al empatiei, cei din clasa a VII-a: 43,3% au un nivel redus, 46,5% – nivel mediu și 10,2% sunt cu nivel înalt, și din clasa a IX-a: 55,4% au un nivel redus, 40,1% – nivel mediu și 4,5% sunt cu nivel înalt.

Ce ține de canalul intuitiv al empatiei ce înfățișează capacitatea de a acționa în condiții de deficit a informației primare despre ei, fiind bazat pe experiența stocată în inconștient, la nivel de intuiție, se închid sau se generalizează diferite cunoștințe despre parteneri, se atestă următoarele rezultate: clasa a V-a – 23,3% din preadolescenți au un nivel redus; 64,4% au nivel mediu, iar 12,4% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei, clasei a VII-a i se atribuie: 35,3% din preadolescenți au un nivel redus; 61,1% au nivel mediu, iar 3,6% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei, iar clasa a IX-a: 36,6% din preadolescenți au un nivel redus; 56,6% au nivel mediu, iar 6,8% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei.

La obiectivele ce contribuie la dezvoltarea empatiei unde se consideră nepotrivită manifestarea curiozității față de o altă persoană, se convinge pe sine că trebuie să păstreze calmul față de retrăirile și problemele persoanelor din anturaj, unde astfel de viziuni limitează brusc spectrul sensibilității emoționale și percepției empatică, se arată următoarele rezultate: pentru clasa a V-a: 30,5% – nivel redus, nivelul mediu au obținut – 69,5% , pentru clasa a VII-a: 43,3% din preadolescenți au un nivel redus; 50,2% au nivel mediu, iar 6,5% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei, iar clasa a IX-a: 60,3% din preadolescenți au un nivel redus; 27,4% au nivel mediu, iar 12,3% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei.

La capacitatea penetrantă în empatie, care e considerată drept calitate de sinceritate, de apropiere, unde relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească, suspectă împiedică deschiderea și implicarea empatică, se prezintă următoarele rezultate: pentru clasa a V-a – 50,1% au nivel redus; 36,7% din preadolescenți au un nivel mediu, iar 13,2% au un nivel înalt al capacității penetrante în empatie, clasa a VII-a: 16,6% din preadolescenți au un nivel redus; 53,3% au nivel mediu, iar 30,1% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei, și pentru clasa a IX-a: 39,5% din preadolescenți au un nivel redus; 39,4% au nivel mediu, iar 21,1% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei.

Iar pentru identificarea, este o condiție importantă pentru o empatie la baza identificării stând ușurința, capacitatea de imitare, mobilitatea și flexibilitatea emoțională, se atestă următoarele rezultate: pentru clasa a V-a: 56,7 % au un nivel redus, 36,7% au un nivel mediu, iar 6,6 % au un nivel înalt al capacităților de a înțelege o altă persoană, clasa a VII-a: 50,3% din preadolescenți au un nivel redus; 39,2% au nivel mediu, iar 10,5% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei, pe când clasa a IX-a: 16,6% din preadolescenți au un nivel redus; 73,3% au nivel mediu, iar 10,1% din preadolescenți au un nivel înalt al canalului intuitiv al empatiei.

Comunicarea empatică este considerată drept calitate importantă de comunicare a persoanei, care permite crearea unei atmosfere deschise, de sinceritate, de apropiere, în cadrul căreia relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească, plină de

suspiciune împiedică deschiderea și implicarea empatică. Înțelegerea empatică și comunicarea ei, adică verbalizarea acestei înțelegeri, reprezintă unul din cele mai eficiente și mai durabile instrumente epistemice pentru dezamorsarea conflictelor interpersonale și interculturale. Mai mult, transformarea conflictelor în oportunități de inovație și dezvoltare este greu de imaginat fără acest gen de înțelegere și verbalizarea ei.

Pentru evaluarea nivelului de comunicativitate, am folosit ca instrument „Testul nivel general de comunicativitate”, după Reahovschii V.F

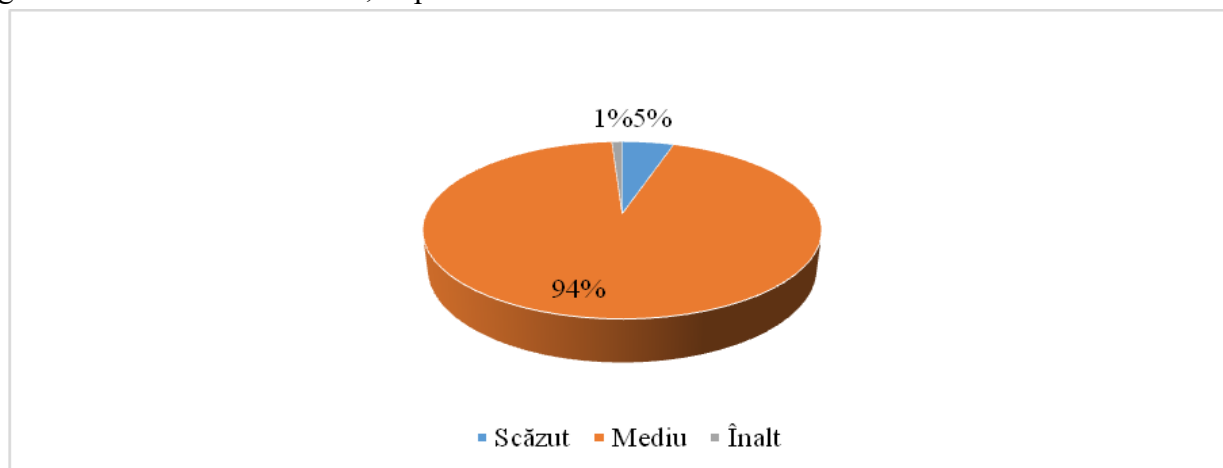

Fig. 8. Distribuția datelor privind nivelul de comunicativitate la preadolescenți

5% (4) – cu nivel scăzut, acești preadolescenți au un nivel redus de comunicativitate, au unele bariere în comunicare, au o postură rigidă, contactul vizual redus sau absent, privire ezitantă. Se implică rar sau deloc în menținerea relațiilor deschise și sincere cu cei din jur. Pe termen lung, comunicarea pasivă duce la dezvoltarea unor sentimente negative (frustrare, furie, tristețe) și a unui comportament dezadaptativ.

94% (85) – cu nivel mediu, sunt cei cu nivelul mediu de comunicativitate, care duc o comunicare eficientă, asertivă. Sunt implicați în menținerea unor relații sociale deschise și sincere cu ceilalți.

1% (1) – cu nivel înalt, sunt acei preadolescenți care au o siguranță, confort, un sentiment al propriei valori ca persoană umană cu propriile gânduri, nevoi și sentimente.

În urma aplicării testului Nivelul general de comunicativitate (Reahovschii V.F.), s-a identificat o asociere direct proporțională dintre tendințele empatică și comunicare la preadolescenți, unde atestăm o corelație pozitivă semnificativă ($r=0,169$, $p\leq 0,05$). Astfel putem menționa că, cu cât sunt mai înalte scorurile preadolescenților la tendințele empatică, cu atât sunt mai ridicate scorurile copiilor și la comunicare. Comunicarea empatică este considerată drept calitate importantă de comunicare a persoanei, care permite crearea unei atmosfere deschise, de sinceritate, de apropiere, în cadrul căreia relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească, plină de suspiciune împiedică deschiderea și implicarea empatică. Înțelegerea empatică și comunicarea ei, adică verbalizarea acestei înțelegeri, reprezintă unul din cele mai eficiente și mai durabile instrumente epistemice pentru dezamorsarea conflictelor interpersonale și interculturale. Mai mult, transformarea conflictelor în oportunități de inovație și dezvoltare este greu de imaginat fără acest gen de înțelegere și verbalizarea ei.

Rezultatele acestui test corelează pozitiv (coeficientul de corelație Pearson) ($r=0,448$, $p\leq 0,05$) cu cele atestate prin administrarea testului Nivelul general de comunicativitate

(Reahovschii V.F). Prin urmare, preadolescenții cu nivel înalt de comunicare se caracterizează prin nivel înalt al capacităților empatice.

În continuare am studiat rezultatele privind nivelul de comunicativitate la preadolescenți în dependență de gen.

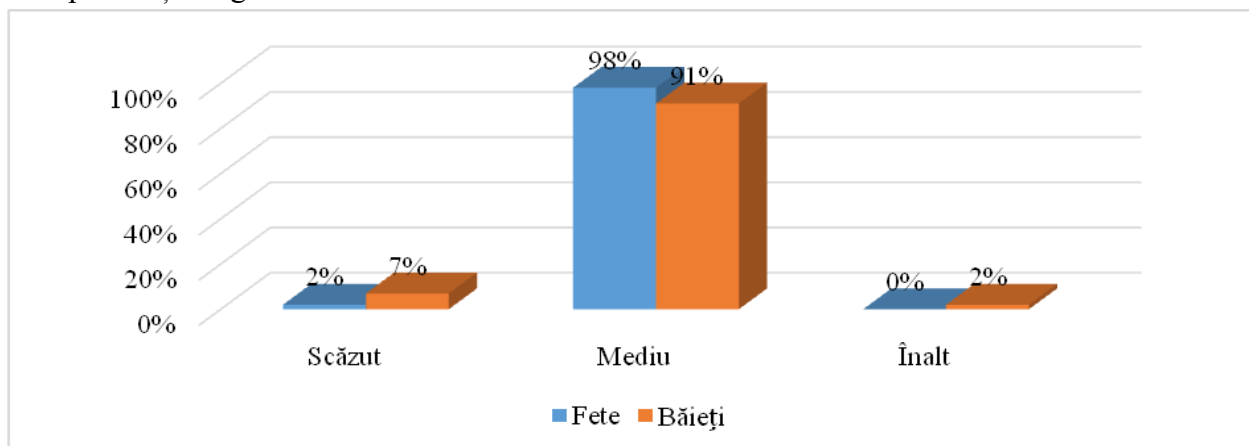

Fig. 9. Rezultatele privind nivelul de comunicativitate în dependență de gen

În urma prezentării rezultatelor din figura 9, observăm că: fetele au 2% (1) nivel scăzut al nivelului de comunicativitate, 98% (44) atestă nivel mediu al nivelului de comunicativitate. Băieții s-au repartizat în felul următor: 7% (3) au nivel scăzut al nivelului de comunicativitate, 91% (41) manifestă nivel mediu al nivelului de comunicativitate și 2% (1) manifestă nivel înalt al nivelului de comunicativitate.

În continuare am studiat rezultatele privind nivelul de comunicativitate la preadolescenți în dependență de clasă.

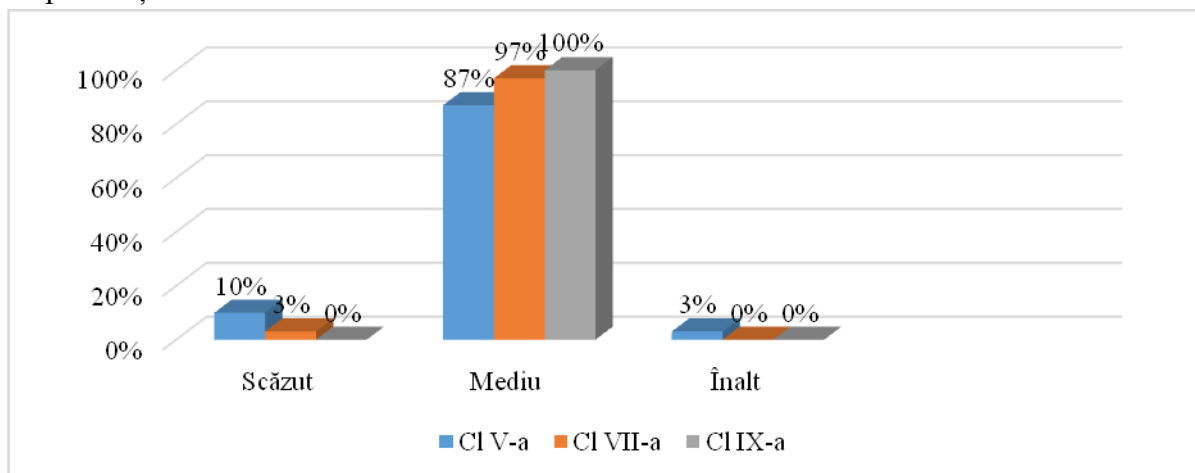

Fig. 10. Rezultatele privind nivelul comunicativității în dependență de clasă

Vizualizând datele din figura 2.13, menționăm că preadolescenții din clasa a V-a atestă 10% (3) – nivel scăzut al nivelului de comunicativitate, 87% (26) – nivel mediu al nivelului de comunicativitate și 3% (1) – nivel înalt al nivelului de comunicativitate.

Analizând rezultatele preadolescenților din clasa a VII-a, observăm că 3% (1) din preadolescenți au nivel scăzut al nivelului de comunicativitate, 97% (29) din preadolescenți au nivel mediu al nivelului de comunicativitate. Preadolescenții din clasa a IX-a atestă 100% (30) nivel mediu al nivelului de comunicativitate.

Există diferențe, statistic semnificative, conform testului U Mann - Whitney, între rezultatele preadolescenților din clasa a V-a și preadolescenții din clasa a VII-a, unde $U = 316,5$, $p \leq 0,05$, cu rezultate mai mari pentru preadolescenții din clasa a VII-a.

Sinteza rezultatelor analizate generează următoarele concluzii:

Empatia ca fenomen psihic complex își axează amprenta pe parcursul întregii vieți a omului, pe comportamentul său, fără de care ar fi greu de explicat relația persoanei cu cei din jur, comunicarea interpersonală, înțelegerea celorlalți și formarea propriei strategii de acțiune în societate.

Vârsta preadolescentă este considerată o vârstă între copilărie și maturitate, o treaptă intermediară între copilărie și viața adultă, care decurge pentru fiecare diferit, dar care pentru toți reprezintă aceleași rezultate, obținerea maturității.

Datele statistice obținute cu privire la tendințele empatice sunt reprezentate de 13% - nivel înalt al empatiei, 75% – nivel mediu al empatiei și 12% cu nivel scăzut al empatiei. Empatia suportă o schimbare continuă pe parcursul vârstei preadolescente, astfel nivelul înalt al tendințelor empatice variază pe parcursul vârstei, atingând nivelul maxim la vârsta de 12-13 ani, preadolescenții din clasa a V-a obținând cote de 3%, iar cei din clasa a VII-a obținând cote de 37% – nivel înalt al tendințelor empatice. Preadolescentelor le este specific un nivel mai accentuat de empatie, 18% comparativ cu băieții, 9%.

La examinarea capacităților empatice observăm un nivel înalt al acestora: de doar 1% al capacităților empatice, 5% – nivel mediu al capacităților empatice și predominant fiind nivelul scăzut, cu o cotă de 94% al capacităților empatice.

Comunicarea empatică este considerată drept calitate importantă de comunicare a persoanei, care permite crearea unei atmosfere deschise, de sinceritate, de apropiere, în cadrul căreia relaxarea partenerului contribuie la empatie. Înțelegerea empatică și comunicarea ei, adică verbalizarea acestei înțelegeri, reprezintă unul din cele mai eficiente și mai durabile instrumente epistemice pentru dezamorsarea conflictelor interpersonale și interculturale.

Relația dintre comunicare și empatie relevă faptul că comunicarea empatică este considerată drept calitate importantă de comunicare a persoanei, care permite crearea unei atmosfere deschise, de sinceritate, de apropiere, în cadrul căreia relaxarea partenerului contribuie la empatie, iar atmosfera încordată, nefirească împiedică deschiderea și implicarea empatică.

BIBLIOGRAFIE

1. ALLPORT, G. *Structura și dezvoltarea personalității*. București: Didactică și Pedagogică, 1981.
2. BARON, R.; PARKER, J. *Manual de inteligență emoțională: teorie, dezvoltare, evaluare și aplicații în viața de familie, la școală și la locul de muncă*. București: Curtea Veche, 2011.
3. BARRET, L.; GODFREY, T. *Recuperarea empatiei – empatia interpersonală și autoempatie. În: Empatia în psihoterapie*. București: Trei, 2001.
4. MARCUS, S. *Empatie și personalitate*. București: Atos, 1997.
5. PÎSLARI, S. *Dezvoltarea empatiei la vârsta preadolescentă*. Teza de doctor. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”.